

הניגון

מופע של מוסיקה יהודית חובקת עולם

ניהול מוסיקאלי ועיבודים: אייל סלע
כתיבה ותחקיר: יאקי מחרז
תלבושות ואביזרים: אלה קולסניק
כלי נשיפה: אייל סלע
כלי הקשה: צביקה אלאיב
קונטראבס וגיטרה: גיא תובל
קלידים: אביטל סלע
שחקנית: נעמה בסון/רעות אלוש

על המופע

מסע מוסיקאלי מרגש של ניגונים ומוסיקה יהודית. נצא לדרך ונפגוש את להקת הכליזמרים של העיירה היהודית במזרח אירופה, את הקלרינט ששימח לבבות וביטא את רחשי נפשו של היהודי בתפוצות. בהרי האטלס של מרוקו נפגוש את להקת הנגנים ואת כלי ההקשה שלהם, בשעה שהם משמחים את תושבי הכפר ביום חתונתם. בספרד, נפגוש את הפיוטים ששרו היהודים בסתר, ובתימן את שירת הנשים והנגינה על פחי הזית. אייל סלע, נגן כלי נשיפה וירטואוז וייחודי בתחומו, מגן על כלי נשיפה רבים ומגוונים, לוקח אותנו עם חבריו הנגנים והשחקנים לעולמות רחוקים אך קרובים, לפגוש את המוסיקה היהודית על כל גווניה. מופע מרגש וקצבי, מטובל הומור וטעם של בית, שפותח שער אל הנשמה ואל המקורות שלנו.

הכנה לצפייה - הנחייה כללית

שום רב

הניגון הוא מופע מוסיקה שנוצר כדי לקרב את הילדים אל המוסיקה היהודית ולחשוף אותם ליצירות מוסיקאליות על פי הסגנונות מהם הושפעה. כל שכבת גיל יכולה להפיק הנאה מרובד אחר של המופע ולכן אנו ממליצים להכין את הילדים להאזנה למופע בהתאם לגילאים של הילדים. השימוש ברקע ההיסטורי יכול לשמש את הגילאים הגדולים יותר, שכן הוא כולל מושגים מורכבים יותר. לגבי הגילאים הצעירים הדגש צריך להיות על הבנת המושג "מסורת מוסיקאלית" תוך דגש על העובדה שהעם היהודי היה מפוזר בכל ארצות תבל, וכל אחד הביא לארצנו את המסורת המוסיקאלית שלו. כמו כן אנו ממליצים לעבור עם הילדים על משפחות כלי הנגינה הנוטלות חלק במופע, ובמיוחד ייחודה ואפיונה של משפחת כלי ההקשה ומשפחת כלי הנשיפה (כפי שמופיעה בחומר הכנה זה). כדאי לספר לילדים שהעם היהודי, טרם קום המדינה היה מפוזר בארצות שונות ברחבי העולם, וכל קהילה יהודית אם זה בפולין, מרוקו או רוסיה פיתחה לעצמה מנהגים ותרבות משלה שהבדילה אותה מן העמים בהם ישבה. מסורת זו כללה גם מסורת מוסיקאלית של שירים פיוטים ומנגינות. הגילאים הבוגרים יותר, אלה שיכולים לזהות ארצות ומיקומן על גבי הגלובוס, יכולים להבין את מיקומו של המסע המוסיקאלי ואת ההשפעות של התרבויות המוסיקאליות של העמים בהם חיו היהודים, כמו את הדרך שעשתה המוסיקה היהודית עד לקיבוץ הגלויות בארצנו.

שתפו את הילדים בסיפור המופע:

ארבעה נגנים ושחקנית לוקחים אותנו למסע מוסיקאלי אל מקורות המוסיקה היהודית. החבורה עולה על הכרכרה לעבר העיירה היהודית של מזרח אירופה, שם הם פוגשים את הכליזמרים, ואת כלי הנגינה שלהם: הקלרינט, הכינור, הבסון ואת המוסיקה היהודית שיוצאת מן הלב ומן הנשמה היהודית. לקראת שקיעה מצפה להם הפתעה, כל יהודי הכפר מתכנסים לחגוג את חתונתם של בר'ה וסור'ה. השמחה גדולה והנגנים מנגנים ורוקדים יחד עם החתן והכלה מוסיקה חסידית שמחה, מקפיצה ומסורתית.

בוקר עולה ושוב על הכרכה מזרחה לעבר בוכארה הרחוקה, שם הם פוגשים את משפחת ניסימוב - משפחה של נגנים המורכבת משלוש דורות של מוסיקאים שהעבירה את המוסיקה מדור לדור. שם הם פוגשים את כלי ההקשה הבוכארים ואת המקצבים ששימחו את קהילת בוכארה כולה. אך הדרך עוד ארוכה ובהרי האטלס שבמרוקו, גם שם חתן וכלה השכימו עם בוקר ליום ארוך של תהלוכות, טקסים וחגיגות והתזמורת מלווה אותם בכל. במקום שאין בו לא רדיו, לא טלוויזיה ולא שומעים בו מוסיקה, התזמורת היא סיבה לחגיגה. ומשם ממשיכה הכרכה לאנדלוסיה שבספרד, שם היהודים שרים בסתר את הפיוטים והתפילות שלהם, וברגעים שמחים הם פוצחים בשירה ובריקודים שמושפעים ממקצבי הפלמנקו של סביבתם. התחנה האחרונה במסע היא יהדות תימן, שם השירה היא נחלת הנשים בעיקר וכלי הנגינה הם כלי בית מנחושת ופחי הזיתים הריקים. ואחרי הכול הגיע הזמן לחזור לארץ. תקיעת שופר מקדמת את פני החבורה, והם יוצאים במחרוזת ניגונים יהודים שהפכו לחלק מאיתנו מדור ודור.

על אייל סלע

המנהל המוסיקאלי של המופע: מנגן במגוון כלי נשיפה אתניים וקלאסיים: קלרינט תורכי, חליל במבוק הודי (בנסורי), דודוק ארמני, זורנה, חלילים איריים, קלרינט קלאסי, חליל צד, נאי תורכי ונחשב לאחד הנשפנים האתניים הבולטים בעולם בתחום מוסיקת העולם. בשנים האחרונות מופיע עם עידן רייכל, אתי אנקרי, יאיר דלאל, שם טוב לוי, דין דין אביב ואמנים בינלאומיים כמו עומר פארוק טקבילק ורוס דיילי. ככותב, מעבד ומנהל מוסיקלי עומד מאחורי פסקול הסרט "הסודות" של אבי נשר, והפקת הענק של המחזמר ההודי "בהרטי". הופיע עם יאיר דלאל בטקס פרס נובל לשלום באוסלו ב-1996. הוציא עד היום 3 דיסקים: "Sela" (1955); "דארמה" (1999), "Call of the Mountain" (2004). שימש כמרצה באקדמיה למוסיקה בירושלים שם העביר את "המבוא למוסיקה תורכית, בלקנית והודית", ונמנה עם צוות המורים של המרכז ללימודי מוסיקה יהודית ואתנית במכללת צפת.

מושגים חשובים לקראת צפייה במופע:

מי הם הכליזמרים?

מוזיקת הכליזמרים (כלי - זמר) היא מוזיקה יהודית שמקורה ביהדות מזרח אירופה. כלי הנגינה העיקריים המשמשים במוזיקה זו הם קלרינט, כינור, תוף, קונטרבס ואקורדיון. בעבר היה הכינור הכלי הנפוץ ביותר, אך כיום נגינה על קלרינט היא הנפוצה ביותר בקרב כליזמרים. ניגון הכליזמרים נעשה לעתים על ידי נגן בודד אך לרוב מאורגן כלהקה הכוללת בין שלושה לשלושה עשר נגנים. להקות קטנות של כליזמרים כוללות כלי סולו (קלרינט / כינור), כלי בס (הקונטרבס) וכלי הקשה (תוף) ששימש למקצב. נגינת הכליזמרים במזרח אירופה ליוותה את מרבית אירועי מחזור החיים בקהילות השונות ובכלל זה אירועי שמחה ואבל.

מה היא מוסיקה יהודית וכיצד צמחה?

מוזיקה יהודית היא המורשת המוזיקלית של העם היהודי לדורותיו וכוללת מגוון קצבים וצלילים שהושפעו מתרבויות מוזיקליות שונות לאורך תקופה של 3,000 שנה, החל מהתרבות המזרח תיכונית העתיקה ובהמשך בתרבויות השונות בארצות התפוצה שבהן היה העם היהודי מפוזר במשך שנים רבות. המוזיקה במופעיה ובשימושיה השונים, הייתה חלק מן החיים היהודיים, בקודש ובחול.

האם הילדים מכירים שיר שההורים שלהם שמעו מהוריהם?

ניתן לבקש מן הילדים להביא לכיתה שיר או פיוט ששמעו בבית סבא או סבתא. ולספר עליו. מתי היו שרים אותו? על מה מספר השיר? ומאיזה ארץ מוצאו?

תפקיד הנגנים בעבר

כדאי לשתף את הילדים בעובדה חשובה שתסייע להם להבין את מהלך המופע. לפני שנים רבות לא היו אמצעי שידור של מוסיקה. לא רדיו, לא טלוויזיה, לא מחשב או כל אמצעי אחר של השמעת מוסיקה. בימים אלה הייתה המוסיקה מצרך שהגיע אל התושבים באמצעות הנגנים בלבד. לפעמים היו ממתנינים חודשים רבים בכפר, לבואה של להקת הנגנים כדי לשמע מוסיקה. גם אמצעי הגברה לא היו ולכן נהגו לנגן בכלים שתהודתם הייתה חזקה ולמרחק.

כלי נשיפה כלי הקשה: מה ייחודה של כל אחת מהמשפחות?

כלי נשיפה הם כלי נגינה אשר מפיקים צליל כאשר נושפים בהם. האוויר הנושף אל תוך הכלי יוצר בו רטט שבעזרתו מופק הצליל. כלי הנשיפה נחלקים לשתי קבוצות עיקריות:

כלי נשיפה ממתכת: ביניהם: חצוצרה, קורנית, קרן יער, בריטון, טרומבון וטובה.
כלי נשיפה מעץ: ביניהם: סקסופון, חליל, קלרנית, אבוב ובסון.

כלי הקשה הם כלי נגינה אשר מפיקים צליל כאשר נוקשים עליהם. לדוגמה: תופים, מצילה, מצלתיים, קסטנייטה, פעמוניה וטימפני. כלי ההקשה הם חלק בלתי נפרד מן התזמורת הסימפונית. אמנם הם הכלים המנגנים הכי פחות במהלך היצירה, אך כשהם מנגנים הם חשובים ביותר. הם אלה ששומרים על הקצב. ישנם מספר סוגי כלי הקשה שנוהגים לנגן איתם בתזמורת הסימפונית: מצלתיים, טימפני, קסילופון, מערכת תופים (סט), שלישי, טמבורין (תוף מרים).

מהו פיוט?

במופע המוסיקה מושרים כמה פיוטים. "אדון הסליחות", "צור משלו אכלנו" ועוד. מה ההבדל בין פיוט לשיר? פיוט הוא הכינוי המקובל לשיר קצר. במקור נועדו הפיוטים להחליף את נוסח הקבע של התפילות, בדרך כלל בימים מיוחדים (שבתות וחגים) אך גם בימי חול ובשמחות. האם הילדים מזהים את הפיוטים הבאים: "אדון עולם" "ונתנה תוקף" "ידיד נפש" "מעוז צור" "שלום עליכם".

למה חשוב לשמור על המוסיקה היהודית?

את השאלה הזו ניתן לשאול את התלמידים לפני ואחרי המופע ובכך למנוף את העיסוק בנושא: חשיבות שמירת המורשת והתרבות של העם היהודי בתפוצות.

להתקשרות:

תיאטרון גושן

טלפון: 09-9508837

פקס: 09-9586223

goshensee@gmail.com

www.facebook.com/tgoshen

